National Library of Israel
Der Moment - דער מאמענט, 01.06.1923, page 4

גרויסער רוף פון דער שעה.

פון הלל צייטלין.

והיה כאסוף קציר קמה וזרעו שבלים יקצור והיה כמלקט שבלים בעמק רפאים — ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה פוריה נאום ד׳ אלהי ישראל (ישעיה י״ז ה׳ ו׳).

ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל (שם כ״ז).

דאָס וואָס איך וויל יעצט זאָגען, איז גוט בעקאַנט יעדען איינציגען יודען, וואָס האָט זיך אַמאָל ערנסט פערטראַכט אויפ׳ן גורל פון ישראל און ווייסט דערצו, אַז „לא על הלחם לבדו יחיה האדם“. דאָס איז אויך בעקאַנט אפילו פון די, וואָס קוקען אויפ׳ן שטח פון זאַכען און פערמאָגען נישט די פעהיגקייט, נישט די מעגליכקייט און נישט די צייט אויף אַרײַנצוקוקען טיעפער אין ערשיינונגען. דאָס איז פאַקטיש אַלעמען בעקאַנט, אויסער די, וואָס האָבען אַ ספּעציעלען אינטערעס, אַ פּאַרטייאישען, צי אַ פערזענליכען, צו פערלייקענען עס.

דאָס, וואָס איך וויל דאָ זאָגען, איז שוין טויזענד מאָל געזאָגט און איבערגעחזר׳ט געוואָרען, באַר, ווי ר׳ משה חיים לוצאַטו האָט אויסגעצייכענט בעמערקט, פערגעסען מענשען קיין זאַך נישט אַזוי אָפט ווי גראָד דאָס, וואָס אַלע ווייסען און אַלע אָנערקענען. די געוועהנהייט שלעפערט־אײַן. עס ווערט געשאַפען אַזאַ לאַגע: אין מויל און אפילו אין בעוואוסטזיין ווערט אָנערקענט איינס און די הענד טהוען דעם היפך. וואָס־זשע טהוט מען דערצו? מוז מען נעהמען פון צייט צו צייט די פויק אין האַנד און וועקען מיט געוואַלד די אײַנגעשלעפערטע געמיטער. מען דאַרף זיי פון צייט צו צייט אָנווײַזען אויף דער שרײַענדער סתירה צווישען דעם אמת, וואָס זיי אַלע אָנערקענען, און זייערע טאָג־טעגליכע מעשים.

איהר אַלע, מײַנע לעזער, ווייסט געוויס אויסגעצייכענט דעם פאַקט, אַז ווען אספּסינוס האָט זיך בעווענדעט צו ר׳ יוחנן בן זכאי, ער זאָל איהם זאָגען, וואָס פערלאַנגט ער פון איהם, האָט ער, רבי יוחנן, פון איהם מעהר נישט פערלאַנגט, ווי יבנה מיט איהרע חכמים. די שפּעטערע האָבען אויף איהם תרעומות געהאַט: פאַרוואָס האָט ער מעהר נישט פערלאַנגט? דערויף איז געקומען דער ריכטיגער ענטפער פון אַנדערע: ווען ער וואָלט מעהר פערלאַנגט, וואָלט ער דאָס אויך נישט דערגרייכט...

איך שיהיה: יבנה מיט איהרע חכמים זענען געראַטעוועט געוואָרען און מיט זיי צוזאַמען דאָס גאַנצע בית־ישראל. פערליערענדיג די פּאָליטישע מאַכט, האָט ישראל — דורך די חכמי יבנה און זייערע תלמידים און תלמידי תלמידים ביז די לעצטע דורות בעקומען אַ גרויסע גײַסטיגע מאַכט. די דאָזיגע גרויסע גײַסטיגע מאַכט איז נישט געבראָכען געוואָרען נישט דורך די ימי השמד אין די צייטען פון אַנדריַנוס, נישט דורך די צייטען פון אַלערליי מעגליכסטע שרעקליכע גזירות אין די שפּעטערע צייטען, נישט דורך די צייטען פון מסעי הצלב, נישט דורך די מוסלמישע גזירות און רדיפות אין די צייטען פון רמב״ם און אַנדערע, נישט דורך די אַלע גרושים און ענויים פון׳ם גאַנצען מיטעלאַלטער, נישט דורך די אינקוויזיציעס און שייטער־הויפענס, נישט דורך די לעצטע הונדערטער יאָהרען מיט זייערע בעזונדערע מעטאָדען צו פערפאָלגען יודען, בעזונדערס דעם גייסט פון יודען.

מיר קאָנען דורכגעדרונגען זיין מיט דער גרעסטער עהרפורכט פאַר יוחנן מגוש חלב און אַלע אַנדערע גבורים, וואָס האָבען געקעמפט ווי לייבען פאַר דער זעלבסטשטענדיגקייט פון יהודה. מען מוז דאָך אָבער פאָרט אָנערקענען, אפילו ווען מען זאָל צוזאַמען מיט בערדיטשעווסקי׳ן און אַנדערע, אַרײַנפאַלען אין אַ שטאַרקען גרימצאָרן אויף אונזערע קדמונים פאַרוואָס זיי האָבען אָנגערופען יהודה׳ס פרײַהייטס־קעמפער מיט די נעמען „פּריצים“ און „בריוני“, אַז ווי גרויס עס איז ניט געווען דאָס העלדישקייט־פייער און דאָס מסירות־נפש פון אַט די פרײַהייטס־קעמפער, וואָלטען זיי דאָך ניט אָפּגעראַטעוועט די קליינע יהודה פון די רוימישע לאַפּעס, און אַ פשיטא שוין, אַז זיי וואָלטען ניט געקאָנט געבען ישראל — ווי עס האָבען געגעבען די חכמי יבנה — אַן אײַנציגקייט און אַ גײַסטיגע אויפערהאַלטונג, וואָס כמעט צונישט אַלע שווערדען, שפּיזען און האַרמאַטען פון שונא.

דאָס העכסטע, וואָס די פרײַהייטס־קעמפער פון יהודה וואָלטען געקאָנט דערגרייכען, ווען דער קאַמף וואָלט זיי אפילו געלונגען, איז — אַז יהודה וואָלט געצויגען נאָך עטליכע צעהנדליג יאָהר אַ געבענדיגע און קלאָגעדיגע עקזיסטענץ. רוים וואָלט סיי־ווי אויפגעפרעסען, פריהער אָדער שפּעטער דאָס אויסערליכע, פּאָליטישע, אין רוים פערגרעניצטע יהודה. די חכמי יבנה האָבען אָבער געשאַפען אַ גײַסטיגע יהודה, האָבען אין איהר געבויט כרכים און זיי אַרומגערינגעלט מיט פעסטונגען, צו וועלכע קיין שונא האָט נישט געקאָנט צוקומען ביז די, וואָס זיצען אין די פעסטונגען און אין די כרכים, האָבען אָנגעהויבען מאַסענווייז אַרויסלויפען פון דאָרט...

יעצט שטעהען מיר ווירקליך פאַר אַ גרויסער סכנה, אַ סכנות, צו וועלכער עס איז קיין גלייכען נישטאָ אין דער גאַנצער געשיכטע אונזערער. עס שוועבט פאַר אונזערע אויגען די סכנה פון חורבן האומה. דער אַנטיסעמיטיזם איז הײַנט געוואָרען נישט אַ צופעליגע ערשיינונג פון דעם אָדער יענעם פאָלק, דער אָדער יענער גרופּע, נור אַ וועלט־ערשיינונג און ער בעגנוגענט זיך שוין הײַנט נישט, ווי אַמאָל, מיט צופעליגע בלוטיגע אַרויסטרעטונגען, נור ער שטרעבט אײַנפאַך „להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים“. אין דערזעלבער צייט איז אונזער אינערליכע ווידערשטאַנדס־קראַפט גענצליך געבראָכען. דער פײַנד פון דרויסען האָט נישט געקאָנט ברעכען די פעסטונגען פון׳ם גײַסטיגען יהודה, וועלכע עס האָבען אויפגעבויט די חכמי יבנה און זייערע נאָכפאָלגער אין אַ משך פון פיעל דורות. ווען גרויסע יודישע מאַסען זענען אָבער פון יענע פעסטונגען אַרויסגעלאָפען, — וואָס קאָנען זיי יעצט יענע פעסטונגען העלפען?

שטעהט יעצט די אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע און שרײַט: צוריק! צוריק אין יבנה׳ס פעסטונגען! וואָס וועלען אָבער דאָ די געשרייען העלפען? ווען אַט די מאַסען וואָלטען זיך געפיהלט גוט און בעקוועם אין יענע פעסטונגען, וואָלטען זיי דאָך מתחילה פון דאָרט ניט געלאָפען. זענען זיי אָבער פון דאָרט יאָ געלאָפען, מסתמא איז דאָך דאָ אַ נ׳עטוואָס, — וואָס האָט זיי געצויגען אין דער גרויסער, פרייער וועלט אַרײַן מיט אַ מורא׳דיגען געוואַלד, אָדער אַז עס איז דאָ פאַר זיי אין די אַלטע שטאַרקע פעסטונגען אַ נ׳עטוואָס, וואָס שטויסט זיי אַרויס פון דאָרט, אָבער, אַז די היטער און בעשיצער פון די פעסטונגען אין די לעצטע צעהנדליגער יאָהרען האָבען נישט געהאַט גענוג קראַפט און גייסט אויף אײַנצוהאַלטען די, וואָס וואָלטען דאָרט אָדער — אַלע זאַכען צוזאַמען. די אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע קאָן העכסטענס פּרעטענדירען אויף די, וואָס זיצען נאָך יעצט אויך אין יבנה׳ס פעסטונגען, אַז זיי זאָלען פון דאָרט נישט אַרויסלויפען. עס איז אָבער אַ גרויסער ספק, צי וועט זי אויך דאָס דערגרייכען מען מוז נעהמען אין אַכט פאָלגענדעס:

פיעל פון די, וואָס זיצען נאָך יעצט אויך אין די פעסטונגען, קוקען אַרום פון די פעסטונגס־פענסטער מיט גרויס קנאה אויף די, וואָס זענען דרויסען מיינענדיג, אַז יענע זענען גאָט ווייסט ווי ליכטיג און גליקליך. די אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע בעטראַכט אַט די אין די פעסטונגען אײַנגעשלאָסענע אַלס זייער געטרייע און באמת וועלען זיי אָבער הײַנט־מאָרגען פערלאָזען די אָרטאָדאָקסיע, אָדער זיי וועלען בלייבען אין דער אָרטאָדאָקסיע האַלבע צובראָכענע, צווייפּנים׳דיגע.

נאָך עטוואָס, און דאָס איז דער עיקר: די יעצטיגע אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע האָט געלערנט פון דער לעצטער צייט דעם גרויסען פּרינציפּ פון אָרגאַניזאַציע. דאָס איז געוויס זעהר אַ גרויסער שריט פאָראויס. דאָס איז אָבער גאָר ווייניג. ווען מען וויל דאָס אַלטע יודענטום אויפלעבען מוז מען אין איהם אַרײַנגעבען אַ נײַ לעבען. וואו איז אָבער דאָס נײַע לעבען, וואָס די יעצטיגע אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע טראָגט אַרײַן אינ׳ם אַלטען יודענטום? דער רמב״ם איז זײַן צייט איז געווען אַ נײַער אור אינ׳ם יודענטום; די ערשטע מקובלים זענען געווען אַ נײַער אור אינ׳ם יודענטום; די ערשטע חסידים זענען געווען אַ נײַער אור אינ׳ם יודענטום. וואָס פאַר אַ נײַעם אור טראָגט אָבער די יעצטיגע אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע אַרײַן אינ׳ם יודענטום?

נאמן עלי הדיין ווי שווער עס איז מיר צו קומען מיט טענות צו דער אָרטאָדאָקסיע, וועלכע איז דאָך, בײַ איהר גאַנצער יעצטיגער אָפּגעשוואַכטקייט, דער געזונדסטער טייל פון׳ם יודישען פאָלק. ווען עס האַנדעלט זיך אָבער וועגען דער גרויסער מאַטעריעלער און גײַסטיגער סכנה, וואָס שוועבט איבער׳ן קאָפּ פון ישראל, מוז יעדער אַרויסזאָגען אָפען און קלאָר, ריכטיג און עהרליך אַלץ וואָס ער זעהט און פיהלט. און זעהן זעה איך און פיהל איך, אַז דער יעצטיגער אָפּיציעלער אָרטאָדאָקסיע פעהלט יענע גײַסטיגקייט, וואָס נור זי אַליין האָט געשאַפען וואונדער אין דעם יודישען פאָלק. איך מיין דערמיט נישט צו זאָגען, אַז אַלע אַנדערע טיילען פון׳ם יודישען פאָלק בעזיצען הײַנט יאָ יענע גײַסטיגקייט. איך מיין דערמיט נור צו זאָגען, אַז אפילו די אָרטאָדאָקסיע, די, וואָס האָט צו טהון דוקא זיך, מיט תורה און ממילא מיט גײַסטיגקייט, בעזיצט דאָך יעצט אויך נישט יענע הייליגע שאַפונגס־קראַפט, וואָס האָט בעדאַרפט אויפלעבען די מתים אין דער בקעת דורא פון גלות, יענער „נהר“, וואָס געהט אַרויס פון „עדן“ און דאַרף אָנטרינקען דעם „גן“, די „כרובים“ דערלאָזען נישט צום „עץ החיים“ און ישראל רײַסט זיך יעצט אַזוי שטאַרק צו איהם...

בעת די אָרטאָדאָקסיע מיינט צו העלפען ישראל מיט איהר שרײַען: „צוריק צו יבנה!“ — מיינען די נאַציאָנאַליסטישע און סאָציאַליסטישע פּאַרטייען צו העלפען ישראל דורכ׳ן אוועקשטעלען איהם אין אַפענעם און ענטשיידענעם קאַמף געגען אַלע, וואָס בעפאַלען איהם. היסטאָריש הייסט עס: אומקעהרען זיך נישט צו ר׳ יוחנן בן זכאי, נור צו יוחנן מגוש חלב. אַן־און פאַר־זיך איז די שטרעבונג צו פרײַהייט און דער קאַמף פאַר דער פרײַהייט אַ גרויסע, הייליגע זאַך. אויב אַמאָל האָט דאָס פאָלק אויס פערביטערונג אָנגערופען אַט די קעמפער „פריצים“ און „בריונים“ (האָטש אויך דאַן האָט מען פאַקטיש דערמיט נישט געמיינט אַזעלכע ווי יוחנן מגוש חלב), וועלען מיר, די הײַנטיגע נאָכפאָלגער פון ר׳ יוחנן בן זכאי, אין זיי קיין שטיין בשום אופן נישט וואַרפען. ווען מיר טראַכטען זיך אָבער גוט אַרײַן אין דעם מהות פון דער יודען־פראַגע, בעזונדערס ווען מיר זעהען, ווי די גאַנצע וועלט שטעלט זיך יעצט אויף געגען יודען, מוזען מיר דאָך פרעגען: וואו וועלען מיר פאָרט שעפען כחות אין אַזאַ אומגעהויערן קאַמף? וואָס וועט אונז פאָרט אינ׳ם קאַמף בעגײַסטערן? און ווי קאָנען מיר זיך מיט אונזערע שוואַכע כחות פערמעסטען אין אַ קאַמף געגען די טיטאַנישע כחות, וואָס זענען געגען אונז? אונזערע פרײַהייטס־קעמפער אינ׳ם אַמאָליגען יהודה זענען דאָך געזעסען אין זייער לאַנד און גבורה האָבען זיי געהאַט גרויסע און געקעמפט האָבען זיי נור געגען די חיילות פון רומי און דאָך האָבען זיי גאָרנישט געמאַכט. וואָס זשע וועלען מיר מיט אונזער קאַמף מאַכען, מיר די אין לאַנגען גלות אָפּגעשוואַכטע, די מיעדע, די צובראָכענע, די צווישען זיך־צוקריגטע און צוריסענע, אַהן יענעם יוגענד־פייער פון אַמאָליגע פרײַהייטס־קעמפער, אַהן יענעם גלויבען, אַהן יענע אײַזערנע ווילען, אַהן יענער גרויסער האָפנונג?

אויב נור אויף דעם וועלען מיר זיך פערלאָזען, אויב מיר וועלען נישט אַרײַנפיהרען קיין העכערן, הייליגען, אייביג־ישראלדיגען מאָמענט אינ׳ם קאַמף — איז ער, דער קאַמף אונזערער, זיכער פערשפּילט. געווינען קאָנען מיר דעם קאַמף נור ווען מיר קעהרען זיך דערבײַ אויך צוריק צו יבנה, אָבער פיעל ברייטער, גרונדליכער און לעבעדיגער ווי די אָפּיציעלע אָרטאָדאָקסיע שטעלט זיך עס פאָר, וועגען דעם — אין קומענדיגען פּרק.